

Iddo Tavory. **Summoned: Identification and Religious Life in a Jewish Neighborhood**. Chicago: University of Chicago Press. 2016. 226 pages

מיכל קרבאל-טובי*

הספר של עידו תבורי עוסק בשכונה של יהודים אורתודוקסים בלוס אנג'לס, וליתר דיוק באופנים שבהם האינטראקציות והסיטואציות בשכונה מזמנות ליהודים אורתודוקסים הזדהות וקיום ככאלה. הפועל שהשתמשי בו אינו מקרי. כפי שמתגלה בכותרת המדויקת לספר, תבורי נשען על המושג "זימון" כדי לנתח תאורטית את טקסטורת החיים הסמיכה (סמיכה כמו דבש, כלשוננו) בשכונה. המושג נטוע כמובן בשיח היומיומי של יהודים המקיימים תורה ומצוות (ומצווים "לעשות זימון"), ותבורי עושה בו שימוש מורחב ומטפורי כדי ללמד אותנו על הממשקים המעניינים, הטריטוריאליים למראית עין בלבד, בין סוציולוגיה של דת לסוציולוגיה אורבנית: בין "לעשות זימון" ובין "לעשות שכונה".

תבורי מתבסס על ניתוח של היסטוריה עירונית, על עבודת שדה מרשימה ועל ניתוח קרטוגרפי של מרחבים ורשתות מוסדיות כדי לזקק את הרגעים ואת ההסדרים שדרכם העצמי האורתודוקסי נקרא לפעול, להימצא באינטראקציה ולחוש בעול האחריות והמוסר שהעולם האורתודוקסי מתחזק. הקריאה "הי, אתה" פונה אל העצמי האורתודוקסי מכל עבר בשכונה: היא פונה אליו בשיחת טלפון המבקשת ממנו להשלים מניין בשעת בוקר מוקדמת מדי, היא מתדפקת על דלתו וקוראת לו לתת נדבה לקבצנים המתקבצים בשכונה, היא מזמנת בעלי בתים להזמין אורחים (סהרוריים ושתקנים ככל שיהיו) לארוחות שבת, והיא מזמנת חשיבה אסטרטגית של הולך הרגל אשר צריך לחשב צעדים ומסלולים בצהרי שבת. דווקא משום שהשכונה אינה מובלעת או עולם טוטלי בפני עצמו, וכולם יודעים שהטומאה נמצאת ממש כאן ממול, העצמי האורתודוקסי צריך להפגין בציבור את נכונותו העקבית להיות מזומן כיהודי אורתודוקסי.

תבורי מבחין בין שיח דתי של זימון לשיח משפטי ואזרחי של אינטרפלציה, ומבכר כאמור את האפשרות הראשונה. אך גם הוא עוסק בקריאה "הי, אתה". הוא מראה ש"המוסדות החמדניים" בשכונה – בתי כנסת, מוסדות חינוך ומוסדות צדקה, שצמחו בשכונה בתהליך היסטורי המתועד בספר וזוכה לכותרת "ניסים גדל"ניים" – כל אלה קוראים ליחיד בקצבים ידועים וצפויים. המוסדות הללו תובעים מהיחיד את כל כולו: כסף, זמן, קשב, מחויבות, מוסר. למעשה, הם תובעים את העצמי שלו, שנוצר אגב היענות לתביעות המרובות הללו. לצד עבודות אנתרופולוגיות על דת וארוחות דתית העושות שימוש מתוחכם ברעיון של אינטרפלציה, תבורי מציע אפשרות אלגנטית לא פחות של עיסוק בזימון.

הקריאות המרובות אל היחיד מקנות לו תחושת אינטימיות ושייכות מנחמת ליהודים אחרים החולקים איתו את המרחב והזמן היהודי-אורתודוקסי; עם זאת, אחת התובנות היפות

* החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל אביב

ביקורות ספרים

בספר היא שהקריאות הללו מעצבות עצמי מותש, המזומן לחיים בקצב תזזיתי עמוס במחויבויות, בהזדמנויות ובקריאות. זוהי "מלחמת התשה" בונה ופרודוקטיבית, החל במניין הראשון של הבוקר וכלה בשיעור הלילי. אפילו המותשות של תבורי עצמו הופכת בהקשר זה מנדבך של עבודת שדה ארוכת טווח לממצא אתנוגרפי. אנחנו אמנם לומדים פחות מדי לטעמי על מי שנשארים בצד הדרך עם הלשון בחוץ, מי שאינם עומדים בקצב הזימונים, אך אנחנו לומדים מהם המנגנונים המרובים שדרכם כולם מתישים זה את זה בזימונים הדדיים במידה לא מבוטלת של הצלחה. מבלי לכפות סימטריה או אחדות מזויפת – בכוח, במעמד, בסוג העצמי – תבורי מראה באופן משכנע שהיררכיות מבניות אינן מכתיבות בהכרח זימונים חד-כיווניים. חזקים וחלשים, קרובים ורחוקים, אורתודוקסים מבית וחוזרים בתשובה – אלה וגם אלה נקראים זה על ידי זה לשאול את עצמם איזה מין יהודים אורתודוקסים הם. תבורי מלמד שהזימונים מפלחים מבנים חברתיים ועובדים במקום זאת תוך תנועה בין מצבים ואינטראקציות, למשל עם יהודים שאינם אורתודוקסים ועם "גויים". כאשר הם חולפים על פני גבולות סיטואציוניים, למשל ביציאה לזמן לא יהודי, ביצירת קשרי עבודה עם קולגות "גויים" וברתימת שכנים לתפקידים כ"גויים של שבת", מתגלה מרחב תמרון פרגמטי שבו יהודים אורתודוקסים "עושים זימון" ונענים לזימון ללא הרף.

לא מעט מהאתנוגרפיה הקרובה והדקדקנית של תבורי מתעדת פרטים שלא הפתיעו אותי. אנתרופולוגים של דת, ובכללם אנתרופולוגים של יהדות אורתודוקסית בארצות הברית (לרבות סם היילמן, איילה פדר ושרה בונין־בנאור), עמדו זה מכבר על היבטים רבים שעומדים במרכז הספר – למשל קשרים על-סקטוריאליים בין זרמים, הפרויקט המוסרי של בניית העצמי האורתודוקסי או ההיררכיות הפנימיות בין קטגוריות שונות של אדיקות וילידיות דתית. הספר יכול היה להרוויח מהתכתבות ערה יותר עם חוקרים וחוקרות אלו. עם זאת, באמצעות מושג הזימון תבורי מצליח להאיר חלק מההיבטים האלה באור חדש. הוא מראה למשל איך בעלי תשובה מזומנים ככאלה – כיצד בעת שבעלי תשובה הולכים ברחוב הם חשודים (יותר מאשר אורתודוקסים מלידה) בהתפתות אחר ריח הנקניקיות בקרן רחוב, וכיצד משפחה שרוצה לגדל כלב בביתה חשודה יותר בהתנהגות "לא יהודית". גם כאן תבורי מראה שהסיטואציה הקונקרטית, ולא המבנה הסוציולוגי האבסטרקטי, היא שמגדירה את העצמי האורתודוקסי. שדה השידוכים מתואר גם הוא כזירה שאליה מתנקזים האפקטים המצטברים של תהליכי זימון לאורך החיים, ואפילו מעשה התרומה אינו מתואר כמנהג אוטומטי במערכת קהילתית מפוקחת ומתוזמרת היטב אלא כפרקטיקה אשר, בתיכול של נרטיב הצדיקות הנכון, עשויה לעורר את המוסר האורתודוקסי המתאים. מול כל אלה ובר כבוד איתם, העצמי האורתודוקסי מזומן לא רק "לעשות משהו" אלא גם "להיות משהו". על הגבול המטושטש במכוון שבין מרחבים פרטיים לציבוריים (למשל בסלון או בחדר שינה הפונים אל הרחוב), בין זמן מוסרי לזמן משפחתי (למשל בארוחת השבת), יהודים אורתודוקסים חולקים בינם לבין עצמם את נטל העבודה של תחזוק החיים הדתיים. במרחב אורבני מהול כמו לוס אנג'לס, זהו הישג מרשים.

אני הוזמנתי על ידי מערכת סוציולוגיה ישראלית לסקור את הספר, כנראה בשל עבודתי האתנוגרפית במרחבים דתיים וחרדיים. במונחי של תבורי, אפשר לומר שההזמנה הזאת מזמנת אותי לסיטואציה שבה, באמצעות קריאת הספר, אני נקראת אל אחת הקטגוריות שאני מאיישת כאנתרופולוגית, זו של "אנתרופולוגית של דת" או "אנתרופולוגית של יהדות". אולם משום שתבורי הוא לפני הכול סוציולוג תאורטי, הקריאה בספרו (כמו במאמריו) מזמנת בעיקר קריאה

וחשיבה דרך פריזמה של תאוריה סוציולוגית. הזימון הזה קשור בשאיפותיו לפתח מה שהוא מכנה "סוציולוגיה של זימון", שאיפות אשר נוכחות לכל אורך הספר, מנוסחות בצלילות בפרק הדיון ומתבהרות ככרוניולוגיה של חידות אתנוגרפיות בפרק הנספח. תבורי מצביע על התרומה הפוטנציאלית של המחקר להבנה של עצמי חברתי במגוון של הקשרים מעבר לשכונה האורתודוקסית ואפילו מעבר לחיים במרחבים דתיים (למשל בקרב חסרי בית או ידוענים). הוא מציע לראות בזימון תאוריה של פעולה ופרובוקציה מתודולוגית, ובניסוח שאפתני במיוחד הוא טוען שאנשים "לכודים בקורי זימונים".